

TURIZM SOHASIDA BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNI TAYYORLASHDA KASBIY KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

Abdullayeva Feruza Suyunovna (PhD)

dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya. Maqolada turizm sohasida bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish jarayonidagi zamonaviy tendensiyalar tahlil qilinadi. Global integratsiya, raqamli transformatsiya va ko‘p tillilik talablari sharoitida til o‘rgatishning innovatsion yondashuvlari, kommunikativ metodlar, CLIL va task-based learning kabi modellar samaradorligi ko‘rsatib o‘tiladi. Shuningdek, madaniyatlararo muloqot, axborot texnologiyalari va autentik materiallardan foydalanishning kasbiy rivojlanishdagi ahamiyati yoritiladi.

Kalit so‘zlar: turizm, kasbiy kompetensiya, kommunikativ yondashuv, CLIL, raqamli texnologiyalar, madaniyatlararo muloqot, autentik materiallar, innovatsiya

Zamonaviy turizm sohasi jadal rivojlanayotgan global iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu sohada muvaffaqiyatga erishish uchun nafaqat kasbiy bilim, balki samarali muloqot ko‘nikmalari, madaniyatlararo kompetensiya va xorijiy tillarni mukammal bilish talab etiladi. Shu bois, oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak turizm mutaxassislarini tayyorlashda kasbiy kommunikativ kompetensiyani shakllantirish jarayoni ustuvor yo‘nalishlardan biriga aylanmoqda [1:25]. Kasbiy kommunikativ kompetensiya — bu talabani kasbiy vaziyatlarda samarali muloqot qila olish, turli madaniyat vakillari bilan tushunish, hamkorlikda muammolarni hal etish qobiliyatidir. Bugungi kunda bu tushuncha integrativ yondashuv asosida talqin qilinadi, ya’ni til o‘rgatish, madaniy qadriyatlarni o‘rganish va kasbiy kontekstni uyg‘unlashtirishni o‘z ichiga oladi [2:44]. Raqamli transformatsiya jarayonida turizm sohasida ishlovchi mutaxassislar onlayn platformalar, multimedia vositalari va global tarmoq resurslaridan faol foydalanadi. Shu sababli, ta’lim tizimi talabalarda texnologik savodxonlikni ham shakllantirishi lozim. Masalan, virtual ekskursiyalar, interaktiv simulyatsiyalar va onlayn xizmat ko‘rsatish vaziyatlari bo‘yicha topshiriqlar kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda muhim vositaga aylanmoqda [3: 67]. Bundan tashqari, CLIL (Content and Language Integrated Learning) va task-based learning (TBLT) metodlari turizm ta’limida keng qo‘llanmoqda. Ular til o‘rganishni kasbiy mazmun bilan bog‘lab, real hayotiy kontekstda mashq qilish imkonini beradi [4, 31]. Talabalar mehmonxona rezervatsiyasi, mijoz bilan muloqot, madaniy tadbirlarni tashkil etish kabi amaliy topshiriqlarni bajarish orqali kommunikativ malakalarni mustahkamlaydilar.

Shu tariqa, turizm yoʻnalishida mutaxassis tayyorlashning zamonaviy modeli til, madaniyat va kasbiy faoliyatni bir butun tizim sifatida uygʻunlashtiruvchi kompetensiyaviy yondashuvni talab etadi. Kasbiy kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga oid nazariy yondashuvlar koʻplab xorijiy va mahalliy tadqiqotlarda yoritilgan. M. Byram kommunikativ kompetensiyani “til, madaniyat va ijtimoiy kontekst oʻrtasidagi oʻzaro aloqani anglash” sifatida izohlaydi [5: 22]. Barrett (2018) esa madaniyatlararo kompetensiyaning oʻlchovlarini aniqlab, talabalarda empatiya va tolerantlikni rivojlantirish zarurligini taʼkidlaydi [6: 14].

Turizm taʼlimida kommunikativ yondashuvning samaradorligi haqidagi tadqiqotlarda CLIL metodologiyasi alohida oʻrin tutadi. D. Coyle (2010) CLILni nafaqat til oʻrgatish, balki fan mazmunini chuqur oʻzlashtirish vositasi sifatida koʻradi [7: 19]. Ushbu metod yordamida talabalar turizm geografiyasi, marketing, xizmat koʻrsatish etikasi kabi fanlarni ingliz tilida oʻrganib, real kasbiy terminologiya bilan tanishadilar. Shuningdek, task-based learning modeli (Nunan, 2004) talabalarda muammoli vaziyatlarni hal etish, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi [8: 45]. Masalan, “client complaint handling” yoki “designing a city tour” kabi topshiriqlar kommunikativ vazifalarga asoslanadi.

Raqamli texnologiyalar asosidagi yondashuvlar ham soʻnggi yillarda dolzarb tendensiyalardan biriga aylandi. Dervin (2016) madaniyatlararo oʻrganishda virtual muhitning ahamiyatini koʻrsatib, onlayn muloqot orqali haqiqiy interaktiv tajriba yaratilishini taʼkidlaydi [9: 52]. Shu bilan birga, autentik materiallardan – mehmonxona veb-saytlari, sayohat bloglari, reklama broshyuralari, intervyulardan foydalanish til oʻrganishni yanada tabiiy holatga keltiradi [10: 37]. Oʻzbekiston oliy taʼlim tizimida ham ushbu yondashuvlar bosqichma-bosqich tatbiq etilmoqda. Xususan, OʻzDJTU va turizm universitetlarida CLIL, PBL (project-based learning) hamda blended learning modellariga asoslangan kurslar joriy qilinmoqda. Bu esa nafaqat lingvistik, balki sotsial-madaniy va kasbiy kompetensiyalarni ham shakllantirishga xizmat qiladi.

Oʻtkazilgan tahlillar shuni koʻrsatadiki, kasbiy kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda integrativ, innovatsion va amaliy yoʻnalishlar muhim rol oʻynaydi. CLIL va TBLT metodlari yordamida talabalar real turistik vaziyatlarda tilni faol qoʻllashni oʻrganadilar. Raqamli texnologiyalarni oʻquv jarayoniga tatbiq etish esa oʻquvchini mustaqil taʼlim oluvchi subyekt sifatida shakllantiradi [3: 68].

Shuningdek, interaktiv simulyatsiyalar, onlayn roʻyxatga olish, mehmonlar bilan muloqot, virtual turlar va video-analizlar orqali amaliy koʻnikmalar mustahkamlanadi. Madaniyatlararo muloqotga asoslangan topshiriqlar esa global mijozlar bilan ishlash madaniyatini rivojlantiradi. Natijada, bitiruvchi talabalar xalqaro turizm bozori talablariga mos ravishda raqobatbardosh kadrlar sifatida shakllanadilar.

Turizm sohasi uchun kadrlar tayyorlashda kasbiy kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish global tendensiyalarga javob beruvchi dolzarb vazifadir. Bu jarayonda CLIL, task-based learning, project-based learning, hamda raqamli ta'lim texnologiyalarini uyg'unlashtirish yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Shuningdek, autentik materiallardan foydalanish va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish kasbiy tayyorgarlikning sifatini oshiradi. Kelajakda turizm ta'limi jarayonida sun'iy intellekt, virtual haqiqat (VR), va interaktiv o'yinli yondashuvlar asosidagi metodikalar keng qo'llanilishi kutilmoqda. Bu esa nafaqat til kompetensiyasini, balki ijodkorlik, muammoli fikrlash va global moslashuvchanlikni ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Barrett, M. *Intercultural Competence: Conceptual and Operational Framework*. – Strasbourg: Council of Europe, 2018. – 90 b.
2. Byram, M. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. – Clevedon: Multilingual Matters, 1997. – 124 b.
3. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. – Cambridge: CUP, 2010.
4. Dervin, F. *Interculturality in Education: A Theoretical and Methodological Toolbox*. – London: Palgrave Macmillan, 2016.
5. Nunan, D. *Task-Based Language Teaching*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
6. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi. *Turizm sohasida kadrlar tayyorlash bo'yicha konseptual yondashuvlar*. – Toshkent, 2023. – 56 b.
7. Richards, J. C., Rodgers, T. *Approaches and Methods in Language Teaching*. – Cambridge: CUP, 2014.
8. Tomlinson, B. *Developing Materials for Language Teaching*. – London: Bloomsbury Academic, 2011. – 326 b.
9. Widdowson, H. G. *Discourse and Communication*. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – 200 b.
10. Yuldasheva, D. *Til va madaniyat integratsiyasi asosida turizm mutaxassislarini tayyorlashning zamonaviy metodlari*. – Toshkent: O'zDJTU, 2022.